

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ТА ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

УДК 341.01

DOI <https://doi.org/10.15421/392030>

Альохін К. В.,
студент V курсу кафедри міжнародного права
Національного авіаційного університету

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА INTERNATIONAL LAW STANDARDS OF COPYRIGHT PROTECTION

Поява та розвиток комп'ютерних і мережових технологій вивели людство на новий етап розвитку, який характеризується переходом до інформаційного типу суспільства. Інформація і знання стали однією з основних цінностей у сучасних умовах. В інтернеті сучасна людина знаходить для себе, з одного боку, широке поле для інтелектуальної діяльності (нові можливості), з іншого – піддає результати цієї діяльності, зокрема, свої авторські права, ризику бути незаконно використаними, що привносить у сферу захисту авторського права нові виклики та проблеми. Це зумовлює необхідність вдосконалення вже наявної нормативно-правової бази як на міжнародному, так і на національному рівні з метою більш ефективного правового регулювання цієї сфери діяльності людини. Система охорони авторських прав не може функціонувати у відриві від творчого процесу. А без охорони прав авторів суспільство не спроможне забезпечити науковий і культурний прогрес. Саме з розвитком суспільних та державних процесів протягом часу були створенні різноманітні конвенції, угоди та договори, які успішно регулюють авторські та суміжні права. Захист та охорона авторського права та суміжних прав відіграє щороку дедалі важливіше значення, оскільки ринкова економіка дає великі можливості для розвитку правовідносин у сфері творчої діяльності. Можна стверджувати про черговий етап технологічної революції в інформаційній сфері, який зумовлює серйозні зміни в суспільстві загалом. Відповідно до вищесказаного, у статті розглянуто міжнародно-правову систему захисту авторського права. Виділено історичний аспект формування захисту авторського права. Описано міжнародні договори в галузі авторського права. Досліджено основні правила вирішення колізійних питань інтелектуальної власності. Розглянуто актуальні проблеми захисту авторських прав та шляхи їх подолання. Проаналізовано зміст, форми і рівні міжнародно-правового регулювання сфери захисту авторського права та суміжних прав, виявлено проблемні аспекти, тенденції та перспективи розвитку чинної міжнародної системи охорони авторського права та суміжних прав.

Ключові слова: *твір, інтелектуальна власність, колізійні норми, інноваційні технології, інтернет, плагіат.*

The emergence and development of computer and network technologies brought mankind to a new stage of development, characterized by a transition to the information type of society. Information and knowledge have become one of the core values in modern conditions. On the Internet, a modern person finds for himself, on the one hand, a wide field for intellectual activity (new opportunities), on the other hand, he exposes the results of this activity, including his copyrights, to the risk of being illegally used, which introduces copyright protection new challenges and challenges. This necessitates the improvement of the existing regulatory framework both at the international and national levels in order to more effectively legal regulation of this sphere of human activity. The copyright protection system cannot function in isolation from the creative process. And without protecting the rights of authors, society is not capable of ensuring scientific and cultural progress. It is with the development of public and state processes, over time, various conventions, agreements and treaties have been created that successfully regulate copyright and related rights. The protection of copyright and related rights plays an increasingly important role every year, since a market economy provides great opportunities for developing legal relations in the field of creative activity. It can be argued about the next stage of the technological revolution in the information sphere, which causes serious changes in society as a whole. In accordance with the foregoing, the article considers the international legal system of copyright protection. The historical aspect of the formation of copyright protection is highlighted. The international copyright treaties are described. The basic rules for resolving conflict issues of intellectual property are investigated. Actual problems of copyright protection and ways to overcome them are considered. The content, forms and levels of international legal regulation of the protection of copyright and related rights, the identification of problematic aspects, trends and prospects for the development of the existing international system for protecting copyright and related rights are analyzed.

Key words: *work, intellectual property, conflict of laws, innovative technologies, Internet, plagiarism.*

Постановка проблеми. Найпоширенішою діяльністю людини зі створення об'єктів інтелектуальної власності є духовна творча діяльність, тобто діяльність у галузі літератури, мистецтва, музики, науки. Результати цієї діяльності невичерпані за формами, прийомами, способами об'єктивного вираження, а їх створення й використання потребує відповідного правового регулювання та надійної правової охорони. Традиційно результати духовної творчості зараховують до об'єктів авторського права. Нині найпоширенішими порушеннями авторського права є правопорушення, пов'язані з незаконним використанням виключних майнових прав авторів творів та незаконним розповсюдженням творів.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженням проблем захисту авторського права в різні періоди займалися такі видатні вчені, як О.Д. Святоцький, Т.В. Рудник, О. Штефан, Ю.С. Різник, І.Є. Чернецький, В.Д. Фучеджі, К.І. Ганеліна та інші. Варто зазначити, що у вітчизняній науці досить широко висвітлюється захист авторського права, проте це питання потребує подальшого вивчення та розгляду, особливо з огляду на розвиток мережі Інтернет.

Порушення авторських прав набуло суттєвого поширення у таких сферах, як кіно, музика та наука. Зпоширенням інтернету це питання стає дедалі гострішим, і задля його вирішення необхідні міжнародно-правове регулювання і співробітництво всіх держав.

Метою роботи є розкриття особливостей міжнародно-правових стандартів захисту авторських прав.

Виклад основного матеріалу. Підставою виникнення авторського права на твір є факт його створення. Моментом створення твору варто вважати надання твору такої об'єктивної форми, яка придатна для його сприйняття іншими особами, і його відтворення. Твір, який уже створений автором, але знаходиться лише в його голові (вірш, музика) та ще не втілений у матеріальну форму, об'єктом правової охорони бути не може. Авторське право на твір виникає, коли, наприклад, вірш написаний, музика записана, роман чи повість видрукувані на машинці чи написані від руки тощо. Проблема захисту авторського права гостро постає в епоху сучасного розвитку інноваційних технологій, поширення мережі Інтернет та вільного доступу до інтелектуальної праці. Саме проблема охорони та захисту авторського права є одним із пріоритетних завдань у галузі вдосконалення законодавчої бази сучасних держав.

Деякі вчені на підставі уніфікованої дефініції захисту права надають вузькоспеціалізоване розуміння терміну «захист прав автора». Зокрема, на погляд С.В. Бондаренка, захист прав автора – це сукупність передбачених законодавством заходів, метою яких є відновлення та визнання прав, які були порушені, що містить діяльність відповідних органів державної влади з поновлення та визнання прав, а також усунення перешкод, які заважають реалізації прав та законних інтересів їх суб'єктів [1, с. 99].

О.О. Панасюк під захистом права автора розуміє не тільки передбачені законом способи припинення їх порушення та застосування юридичної відповідальності до порушників, а й заходи з визнання авторських прав [3, с. 759].

Необхідність міжнародно-правового захисту авторських прав та їх визнання на території інших держав виникла понад 100 років тому. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, що підписана в м. Берн 09.09.1886 р. і набула чинності 05.12.1887 р., стала першим багатостороннім міжнародним договором у галузі авторського права. Нині діє Паризький акт Бернської конвенції 1971 р., змінений у 1979 р. Бернська конвенція є основою формування національного законодавства у сфері авторського права більшості країн. Принципи Бернської конвенції покладені в основу Всесвітньої конвенції про авторське право, підтверджені та розширені в Угоді про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угоді ТРІПС). Україна є членом Бернської конвенції з 25.05.1995 р.

У Бернській конвенції встановлені єдині мінімальні права щодо охоронюваних творів у всіх країнах-членах Бернського союзу. Правила, встановлені Бернською конвенцією, поділяють на три групи:

– норми, що визначають безпосередньо зміст певних прав у тексті власне Конвенції (матеріальні норми);

– норми, що відсилають до компетентного національного закону, колізійні норми, які не містять конкретних правил, що безпосередньо не вирішу-

ють те чи інше питання, а встановлюють колізійні прив'язки;

– правила і норми, які визначають адміністративне положення та стосуються діяльності Союзу.

Всесвітня конвенція про авторське право прийнята у 1952 р. в м. Женева. Нову редакцію Конвенції ухвалили у 1971 р. У преамбулі до Всесвітньої конвенції договірні держави декларують, що Конвенція є доповненням вже чинних систем охорони та не зачіпає їх. Відповідно до п. 8 ст. 2 Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (Стокгольм, 1967 р.), учасницею якої є Україна, «інтелектуальна власність» включає права, які належать до літературних, художніх і наукових творів, виконавчої діяльності артистів, звукозапису, радіо та телевізійних передач, винаходів у всіх сферах людської діяльності, наукових відкриттів, промислових зразків, товарних знаків, знаків обслуговування, фірмових найменувань та комерційних позначень, захисту проти недобросовісної конкуренції, а також усі інші права, які належать до інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній та художній сферах [2]. Позитивне значення Всесвітньої конвенції про авторське право полягає і в тому, що вона не допустила послаблення загальної рівня міжнародної охорони. З плином часу багато країн, які були членами тільки Всесвітньої конвенції в редакції 1952 р. або 1971 р., приєдналися до Бернської конвенції, що надає вищий рівень охорони, отже, відносини між ними регулюються вже відповідно до її норм.

Однак у процесі зближення законодавств різних держав стосовно будь-яких глобальних питань завжди виникають питання колізійних норм. Можна виділити основні правила вирішення колізійних питань права інтелектуальної власності:

– у разі порушення права інтелектуальної власності для його захисту використовується право тієї держави, на території якої необхідна охорона;

– до виникнення та припинення майнових прав інтелектуальної власності, що підлягають державній реєстрації, застосовується право держави, де здійснена державна реєстрація зазначених прав;

– під час укладання договорів у сфері авторського права застосовуються положення про вживання права до договірних зобов'язань;

– якщо виникають спірні правовідносини, наприклад, у разі пред'явлення вимоги про відшкодування шкоди, сторони мають право домовитися, до якого суду якої країни будуть звертатися;

– іноземні рішення з приводу наявності, дійсності і реєстрації прав у цій області визнаються тільки в тому випадку, якщо вони винесені або визнаються в державі, на території якої запрошувалася охорона [5, с. 75]. Згідно з переконанням І. Шманько, порушення прав інтелектуальної власності завдає значної шкоди іміджу та економічним інтересам нашої країни та її громадян. На його переконання, матеріальна і моральна шкода суб'єктам права інтелектуальної власності завдається як із корисливих мотивів, так і через необізнаність значної частини нашого сус-

пільства з питань створення, захисту та використання інтелектуальної власності [3, с. 3].

Однією з актуальних проблем захисту авторського права є захист в мережі Інтернет. Найпоширенішими видами порушень у мережі Інтернет є незаконне відтворення і копіювання музичних, художніх, літературних творів чи комп'ютерних програм без попереднього надання на це згоди автором чи правовласником. Це виражає порушення матеріальних прав авторів. Крім цього, дедалі популярнішим стає такий вид порушень, як плагіат. Такі дії в мережі Інтернет порушують матеріальні і нематеріальні права авторів. Нині вже є механізми захисту творів у мережі від їх неправомірного використання. Один із них – подання файлів із творами на зберігання до так званого вебдепозитарія. Заявнику видається свідоцтво про те, що об'єкт прийнято на зберігання, а дата депонування буде доказом того, що в зазначений час заявник володів копією твору (визначення пріоритету авторства) [4, с. 122].

Висновки. Захист авторського права і суміжних прав в інтернеті потребує розроблення принципово нових законодавчих норм не тільки на національному, а й на міжнародному рівнях. Водночас така охоро-

рона не має призводити до того, щоб здійснюваний контроль за використанням творів ставав перешкодою на шляху до розвитку освіти, науки, культури та інших потреб суспільства [7, с. 10].

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що ефективність захисту авторського права залежить від наявності відповідного державного механізму попередження й припинення правопорушень, а також спрощення процедури доведення порушення у сфері авторського права, притягнення порушника до відповідальності.

Аналізуючи актуальні проблеми у сфері охорони й захисту прав інтелектуальної власності, доходимо висновку щодо необхідності, передусім, вдосконалення як внутрішнього державного законодавства, так і міжнародного права у цій сфері. Перш за все важливим є створення таких міжнародних договорів, які відповідали б сучасним викликам, що стоять на шляху захисту авторських прав. По-друге, потрібно провести належну імплементацію таких договорів усіма без винятку державами, що полегшить міжнародно-правове регулювання сфери охорони авторських і суміжних прав та сприятиме більш швидкому вирішенню наявних проблем цієї сфери.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаренко С.В. Захист авторського права та суміжні права : [Курс лекцій]. Київ : Інтел. власн. іправа, 2008. 288 с.
2. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_052/ed19520906?lang=ru.
3. Панасюк О.О. Поняття та характеристика захисту форм авторського права. *Форум права*. 2013. № 1. С. 758–762. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2013-1/13poozap.pdf>.
4. Право інтелектуальної власності : Акад. курс : підручник для студ. вищих навч. закладів / [О.П. Орлюк, Г.О. Ан-дрощук, О.Б. Бутнік-Сіверський та ін.]; за ред. О.П. Орлюк, О.Д. Святоцького. Київ : Видавничий дім «Ін Юре», 2007. 696 с.
5. Рудник Т.В. Деякі проблемні питання захисту авторського права в Україні. *Юридичний вісник*. 2013. № 1(10). С. 74–77.
6. Шманько І. Основи інтелектуальної власності – необхідна складова вітчизняної загальної освіти. URL: <http://www.zakinppo.org.ua/2010-01-18-13-44-15/694-osnovi-intelektualnoyi-vlasnosti--neobhidna-skladova-zmistu-vitchiznjanoyi-zagalnoyi-osviti>.
7. Штефан О. Дещо до питання про порушення у сфері авторського права. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2011. № 6. С. 3–13.